

УДК 655.4(476)

І. В. Круковіч

Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт

**АСНОЎНЫЯ ТЫПАЛАГІЧНЫЯ ХАРАКТАРЫСТЫКІ
СУЧАСНЫХ ВЫДАВЕЦКІХ ПРАЕКТАЎ**

У артыкуле разгледжаны выдавецкія праекты ў сучаснай медыяпрасторы, пашырана іх тыпалогія. Прааналізаваны асноўныя тыпалагічныя характарыстыкі сучасных беларускіх выдавецкіх праектаў, а таксама навуковыя артыкулы даследчыкаў, што вывучалі тэму выдавецкіх праектаў, метадычны матэрыял па іх планаванні і вядзенні. Выяўлена і абгрунтавана неабходнасць у навуковым даследаванні тыпалогіі выдавецкіх праектаў для аптымізацыі кніжнага бізнесу ва ўмовах беларускага кніжнага рынку. Навуковая значнасць артыкула — упершыню ў навукавай галіне выдавецкай дзейнасці разглядаюцца выдавецкія праекты у беларускіх рэаліях, узбагачаецца тэарэтычны ўзровень у галіне іх мадэлявання. На аснове праведзенага даследавання аўтарам даецца апісанне вытворчых асаблівасцяў выдавецкіх праектаў, дапаўняецца ўжо існуючая іх тыпалогія.

Ключавыя словы: выдавецкі праект, краўдфандынг, выдавецкія стратэгіі, кніжны рынак.

I. V. Krukovich

Belarusian State Technological University

**KEY TYPOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MODERN
PUBLISHING PROJECTS**

This article reviewed publishing projects in the modern media space, their research and developing of their typology. Typological analysis of the main characters-joints modern Belarusian publishing projects and research papers of researchers that studied the topic of publishing projects, teaching material in their planning and management. The typology of publishing projects was made for the optimization of the book business in the conditions of the book market. The scientific significance of the article - the first time in the scientific field of publishing studied publishing project in the Belarusian reality, enriched the theoretical level in the field of modeling of publishing projects. On the basis of the research the author describes the production characteristics of the publishing project, complemented by already existing typology.

Key words: publishing project, crowdfunding, publishing strategies, book market.

Уводзіны. Праектны падыход стаў у сучаснасці неад'емнай часткай любой дзейнасці. Гэта датычыцца і выдавецкай справы — выдавецтвы і выдавецкія дамы ўсё часцей паціцяняюць сябе як праектныя арганізацыі. З'ява выдавецкага праекта патрабуе навуковага асэнсавання праз стварэнне класіфікацый выдавецкіх праектаў. Паводле асаблівасцяў выканання выдавецкіх праекты маюць шырокае поле для рэалізацыі — кожны праект можа выконвацца па эксклюзіўнай тэхналогіі. Таму задачай даследавання стала пашырэнне тыпалогіі выдавецкіх праектаў. Аб'ектамі даследавання з'яўляліся сучасныя паспяховыя беларускія выдавецкія праекты. Матэрыяламі паслужылі выдавецкія праекты галерэі сучаснага мастацтва «Ў» — «Мастацтва Беларусі XX ст. Віцебская школа» і «Казімір Малевіч», праект выдавецтва «Логвінаў» — «Галасы ўтопіі», выдавецкі праект А. Горвата — «Радзіва Прудок», праект выдавецтва «Адукацыя і выхаванне» — «Князь полацкі Усяслаў па празванні Чарадзеі».

Асноўная частка. Тэрмін «выдавецкі праект» у навукавай прасторы даследаваны не ў поўнай меры. Тэмай выдавецкіх праектаў займаліся даследчыкі Сарокіна С., Скібінская В., Мухамадзіёў Л., Ланоўская С. і інш.

У навуковым артыкуле С. Сарокінай «Гетэранімія ў кантэксце літаратурна-выдавецкага праекта "Б. Акунін"» даецца аналіз культурна-выдавецкага праекта «Б. Акунін». У ім прадстаўлены спробы разгледзець вядомы літаратурна-камерцыйны (ці літаратурна-выдавецкі) праект, брэнд, выдавецкую марку з улікам аналізу сучаснай культурнай сітуацыі (літаратурны постмадэрнізм, эксперыменты ў літаратуры, сціранне межаў паміж элітарнай і масавай культурамі). Даследчыца Скібінская В. у сваім навуковым артыкуле «Выдавецкі праект: ад спажыўца культурных ініцыятыў да стваральніка традыцый» разглядае шляхі і метады рэалізацыі кніжнага выдавецкага праекта «Бібліятэка яраслаўскай сям'і» рускага выдавецтва «Медыяроств» (Рыбінск), аналізуе канцэпцыю вышэйузгаданага праек-

та, які стаў рэзанансным у прасторы культуры рускай правінцыі. Навуковы артыкул «Выдавецкія праекты Вялікабрытаніі: параўнаўчы аналіз» Л. Мухамадзіева прысвечаны актуальным пытанням фарміравання аўтарскага брэнда. На прыкладзе замежных праектаў разглядаецца выдавецкая інтэрпрэтацыя твораў брытанскіх аўтараў. У атрыкуле «Выдавецкі дом як праектна-арыентаваная арганізацыя» С. Ланоўская разглядае кожны аб'ект, выпускаемы ў выдавецкім доме, як выдавецкі праект.

Існуюць таксама і метадычныя выданні, у якіх разглядаецца стратэгічнае планаванне выдавецкіх праектаў. Гэта шэраг даведнікаў М. Крыловай: «Кіраванне праектамі ў кніжнай справе», «Закупачная і размеркавальная лагістыка ў кніжнай справе», «Лагістыка ў кніжнай справе», даведнік Н. Эрыяшвілі «Кнігавыданне. Менеджмент. Маркетынг», Л. Зіміной «Сучасныя выдавецкія стратэгіі: Ад традыцыйнага кнігавыдання да сучасных тэхналогій культурнай памяці», Е. Далады «Кіраванне сучасным выдавецкім працэсам», В. Жаркова, Б. Кузняцовай, І. Чыстовай «Эканоміка і арганізацыя выдавецкай справы». Усе матэрыялы арыентаваны на студэнтаў, якія навучаюцца кніжнай і выдавецкай справе, а таксама асоб, якія распачынаюць кніжны бізнес на практыцы. У вышэйпералічаных крыніцах разглядаюцца схемы стратэгіі для рэалізацыі паспяховага кніжнага праекта, але тэрміны «выдавецкі паект» і «кніжны выдавецкі праект» там не ўжываюцца.

Тыпалогію выдавецкіх праектаў адлюстравала даследчыца Ганава М. у дысертацыі «Выдавецкі праект у сучасным айчынным кнігавыданні: тыпалогія, асаблівасці мадэлявання» [1]. Даследчыца вылучае чатыры тыпы выдавецкіх кніжных праектаў: па суб'екце дзейнасці; складзе і структуры; мэтавым прызначэнні; прыродзе асноўнай інфармацыі; ступені арыгінальнасці зместу і паліграфічнага выканання.

Падчас аналізу беларускіх выдавецкіх праектаў («Мастацтва Беларусі ХХ ст. Віцебская школа», «Казімір Малевіч», «Галасы ўтопіі», «Радзіва Прудок», «Князь полацкі Усяслаў па прызванні Чарадзей») узнікла патрэба ў пашырэнні тыпалогіі, што ўжо існуе. Былі распрацаваны наступныя тыпы выдавецкіх праектаў: па характары інфармацыі; суб'екце дзейнасці; характары падачы інфармацыі (тэкставай і графічнай), характары акумуляцыі і пазіцыянавання інфармацыі, характары фінансавання. Тып па характары інфармацыі падзяляецца на інавацыйны і традыцыйны. Тыпы паводле суб'екта дзейнасці — аўтарскі і суаўтарскі, яны, у сваю чаргу, падзяляюцца на аўтарытэтнае

аўтарства, харызматычнае аўтарства, дэбютантнае аўтарства. Тып паводле характару падачы інфармацыі (тэкставай і графічнай) падзяляецца на крэатыўны, класічны, стэрэатыпны. Паводле характару акумуляцыі і пазіцыянавання інфармацыі адрозніваюць тыпы крос-медыйны, канвергентны, традыцыйны, тыпы паводле характару фінансавання — краўдфандынг, грант, спонсарства, самафінансаванне.

Ідэйнай асновай выдавецкага праекта галерэі сучаснага мастацтва «Ў» з'яўляецца канцэпцыя «Віцебскай школы», у якую ўваходзяць наступныя мастакі: Казімір Малевіч, Марк Шагал, Алеся Паслядовіч, Уладзімір Цэслер, Геннадзь Хацкевіч, Людміла Русава, Руслан Вашкевіч. Гэта прадстаўнікі культурных падзей Віцебска і мастакі, творчасць якіх адлюстроўвае ўплыў гэтых прадстаўнікоў.

Выданне мае павялічаны фармат (170×215 мм, ці 70×90/16), ён выкарыстоўваецца для спецыяльнай літаратуры і некаторых дзіцячых выданняў. Адрэкавана на жаўтаватай афсетнай «кніжнай» паперы афсетным друкам. Камплектоўка блока здзяйснялася падборкай. Выкарыстоўвалася швейна-клеявое замацаванне сшыткаў, сшыванне выконвалася ўтачку (шыццё ўтачку — шыццё блока, скамплектаванага падборкай, дротам ці ніткамі па карашковым полі з невялікім, у 4–5 мм, водступам ад краю карашка скрозь увесь блок). Скамплектаваныя сшыткі фармуюць скруглены карашок. Для трывалага замацавання блока выдання і пераплётнай вечкі выкарыстаны сетачны (марлевы) матэрыял, які надае карашку і блоку маналітнасць і трываласць, знішчае прасвет паміж сшыткамі падчас разгортвання кнігі, павышае трываласць формы карашка. У канструкцыі выдання мае месца каптал. У выданні ёсць просты прыклеены форзац. Пераплётная вечка мае сёмы тып — суцэльнакрытая. На пераплётнай вечцы ёсць штрыхоўка (праходзіць паўз увесь карашок паміж адставам і картоннай старонкай). Наяўнасць штрыхоўкі паляпшае адгортванне пераплётнай вечкі і з'яўляецца элементам дызайну кнігі, а таксама павялічвае тэрмін выкарыстання. Выданне выйшла накладам у 500 асобнікаў.

Выдавецкі праект «Галасы ўтопіі» — гэта беларускамоўны цыкл Нобелеўскага лаўрэата С. Алексіевіч, які ўпершыню з'явіўся на беларускім кніжным рынку і бясплатна распаўсюджваецца па ўсіх бібліятэках Беларусі. Цыкл «Галасы ўтопіі» запланаваны да 70-годдзя аўтара — С. Алексіевіч.

Выданне мае фармат (130×185 мм, ці 76×108/32), амаль кішэнны. Адрэкавана на жаўтаватай афсетнай «кніжнай» паперы афсетным друкам. Камплектоўка блока здзяйснялася

падборкай. Выкарыстоўвалася швейна-клеявое замацаванне сшыткаў, сшыванне здзяйснялася ўтачку. Скамплектаваныя сшыткі фармуюць скруглены карашок. Для трывалага замацавання блока выдання і пераплётнай вечкі выкарыстаны сетачны (марлевы) матэрыял. У канструкцыі выдання маюць месца каптал і лясэ. У выданні ёсць просты прыклеены форзац. Пераплётная вечка мае сёмы тып — суцэльнакрытая. На пераплётнай вечцы ёсць штрыхоўка. Выданне выйшла накладам у 15 000 камплектаў па 5 асобнікаў у кожным.

Медыя-выдавецкі праект «Радзіва Прудок» — гэта акумуляцыя пастоў А. Горвата ў адным выданні. Сам аўтар выказваецца наконт ідэі медыя-выдавецкага праекта: «Мне хацелася аб'яднаць тэксты з Facebook у адно, абараніць вокладкай, захаваць на памяць» [2].

Выданне мае фармат (148×210 мм, ці 60×84/16). Аддрукавана на афсетнай паперы афсетным друкам. Замацаванне блока з вокладкай — клеявое бяшвейнае. Вокладка мае трэці тып — для крыжыя ўроспуск. Блок камплектуецца падборкай, а вокладка прыклеіваецца не толькі да карашка блока, але і заходзіць на карашковыя палі першай і апошняй старонак блока на 5 мм, з прыпрасоўкай плёнкі. Выданне выйшла накладам 4650 асобнікаў, дадрук здзяйсняўся тры разы.

Кніга «Князь полацкі Усяслаў па прызванні Чарадзей» стваралася як падручнік для школьнікаў сярэдніх і старшых класаў (якія цікавяцца гісторыяй), дарослых людзей і гісторыкаў.

Рускі врыянт выдання «Князь полоцкий Всеслав по прозванию Чародей» мае энцыклапедычны фармат (220×290 мм ці 60×90/8). Камплекты аддрукаваны на мелаванай паперы, афсетным друкам. Камплектоўка блока здзяйснялася падборкай. Выкарыстоўвалася швейна-клеявое замацаванне сшыткаў, сшыванне выконвалася ўтачку. Скамплектаваныя сшыткі фармуюць скруглены карашок. Для трывалага замацавання блока выдання і пераплётнай вечкі выкарыстаны сетачны (марлевы) матэрыял. У канструкцыі кнігі ёсць каптал і просты прыклеены форзац. Пераплётная вечка сёмага тыпу — суцэльнакрытая. На пераплётнай вечцы ёсць штрыхоўка.

Разглядаемыя намі паспяховыя выдавецкія праекты маюць агульную характарыстыку паводле навізны інфармацыі — інавацыйнасць.

Праект «Мастацтва Беларусі» — гэта першае выданне для дзяцей пра мастацтва на беларускай мове з інтэрактыўным складнікам (у кнізе з цвёрдай вокладкай дазваляюць маляваць). Увесь цыкл «Галасы ўтопіі» нашага Нобелеўскага лаўрэата упершыню загучаў па-беларуску. У Выдавецкага праекта «Радзіва Прудок» — інавацыйны жанр — рэаліці літаратура (пасты з Фэйсбука сталі кнігай). Кніга пра Усяслава Чарадзея не мае інавацыйных складнікаў, таму паводле характару інфармацыі праект традыцыйны.

Тып паводле суб'екта дзейнасці характарызуе папулярнасць аўтара ў медыяпрасторы. Мы вылучылі харызматычнае аўтарства: у «Мастацтва Беларусі» аўтары — папулярныя мастакі, пісьменнікі, філосафы са стабільнай мэтай аўдыторыяй; «Галасы ўтопіі» напісала Нобелеўскі лаўрэат; аўтар «Радзіва Прудок» выдаў пасты з Фэйсбука сумарным накладам 4650 асобнікаў. Аўтар кнігі пра Усяслава Чарадзея — пісьменнік (напісаў звыш 30 навукова-папулярных кніг), але ён не медыйная асоба, таму мы характарызуем яго як аўтарытэтнага аўтара, бо ён папулярны толькі ў межах свайго чытацкага сегмента.

Пад тыпалогіяй паводле характару падачы інфармацыі (графічнай і тэкставай) маецца на ўвазе ўздзеянне тэкстаў і ілюстрацый на спажываўца. Матэрыял кнігі «Мастацтва Беларусі» мы абзначылі як крэатыўны, бо ўсе складнікі: тэкставы, ілюстрацыйны матэрыял, нават пустая прастора старонак, заклікаюць дзіця да ўзаемадзеяння (заклікамі: малой тут, перагортвай старонку і г. д.). У выдавецкіх праектах «Галасы ўтопіі» і «Радзіва Прудок» размяшчэнне тэкставага і ілюстрацыйнага матэрыялу не з'яўляецца інструментам утрымання ўвагі чытача, гэту функцыю ў іх выконвае зместавае напўненне. Мы абзначылі іх традыцыйнымі. У кнізе пра Усяслава Чарадзея размяшчэнне тэкставага і ілюстрацыйнага матэрыялу аказвае стэрэатыпнае ўздзеянне на чытача, складваецца ўражанне, што гэта школьны падручнік, таму мы ахарактарызуем яго як стэрэатыпны.

Паводле характарыстыкі акумуляцыі і пазіцыянавання інфармацыі выдавецкі праект «Мастацтва Беларусі» — канвергентны, бо гэты праект перадаецца праз розныя акумулятыўныя носыбіты, якія пазіцыянуюць адзіны кантэнт: кніга, метадычнае выданне, настольная гульня, мабільная гульня, песня, кліп. «Галасы ўтопіі» і кніга пра Усяслава Чарадзея — гэта класічная акумуляцыя інфармацыі ў кнізе. У выдавецкім праекце «Радзіва Прудок» выкарыстоўваюцца розныя каналы для камунікацыі з чытачом (газета, сацыяльныя сеткі, кніга), таму мы ахарактарызуем яго як крос-медыйны, але ў той жа час праект і канвергентны (зняты кароткаметражны фільм, пастаўлена п'еса, нават праведзена экскурсія «Мінск Горвата»).

Паводле характару фінансавання выдавецкія праектаў выдзяляюць краўдфандынг, грант, спонсарства і самафінансаванне. Усе разглядаемыя выдавецкія праекты запускаралі краўд-кампаніі.

Заклучэнне. На аснове вышэйпрыведзенай тыпалогіі можна сфармуляваць тыпалагічныя характарыстыкі сучасных беларускіх выдавецкіх праектаў: інавацыйнасць, наяў-

насць харызматычнага аўтара, крэатыўнасць падачы інфармацыі, крос-медыйнасць, канвергентнасць, якія гарантуюць паспяховую краўд-кампанію.

Літаратура

1. Ганова М. Издательский проект в современном отечественном книгоиздании: типология, особенности моделирования: дис. ... канд. филол. наук. М., 2015. 260 л.

2. Чаму дзяржава выдала кнігу пра Усяслава Чарадзея па-расейску, а цяпер збірае грошы на беларускую версію. URL: <https://www.svaboda.org/a/usiaslau-czaradziej-pa-bielarusku/28846963.html> (дата звароту: 10.06.2018).

References

1. Ganova M. *Izdatel'skiy proyekt v sovremennom otechestvennom knigoizdanii: tipologiya, osobennosti modelirovaniya. Dis. kand. filol. nauk* [Publishing project in the modern domestic book publishing: typology, features of modeling. Cand. Diss.]. Moscow, 2015. 260 p.

2. *Chamu dzyarzhava vydala knigu pra Usyaslava Charadzeya pa-raseysku, a tsyaper zbiraye groshy na belaruskuyu versiyu* [Why does the government published a book about Vseslav Magician in Russian, and now raises money for the Belarusian version of the book]. Available at: <https://www.svaboda.org/a/usiaslau-czaradziej-pa-bielarusku/28846963.html> (accessed 10.06.2018).

Інфармацыя пра аўтара

Круковіч Ірына Валер'еўна — магістрант кафедры рэдакцыйна-выдавецкіх тэхналогій. Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт (220006, г. Мінск, вул. Святлова, 13а, Рэспубліка Беларусь). E-mail: Krukovichirina@gmail.com

Information about the author

Krukovich Irina Valer'yeuna — Master's degree student, the Department of Editorial and Publishing Technologies. Belarusian State Technological University (13a, Sverdlova str., 220006, Minsk, Republic of Belarus). E-mail: Krukovichirina@gmail.com

Пасмыніў 11.09.2018